

HAKSIZ KAZANÇ SAĞLAMANNIN BİR YOLU

(ANFO İmalatı Patlayıcı Madde İmalatı Kapsamına Alındı)

Refik YILDIZ
Maden Yük. Müh.

İ. Burak ERSAVAŞ
Maden Müh.

Halil KÖSE
Maden Müh.

Murat MARANGOZ
Maden Müh.

Ülkemizde uygulanmakta olan patlayıcı maddelerin ithali, taşınması, saklanması, depolanması, satışı, kullanımı ve yok edilmesi ile ilgili tüzüğün bazı maddeleri 14 Mayıs 1999 tarih ve 23695 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile değiştirilmiş, ülkemiz madencilik sektörü iie büyük inşaat faaliyetlerine önemli bir darbe indirilmiştir. Global kriz, ağır vergi yükleri, şiddetli iç ve dış pazar rekabeti, ciddi mevzuat engelleri karşısında ayakta durmakta zorlanan ve her gün bir işyeri kapanır konuma gelen madencilik sektörü, devletten faaliyetlerinde kolaylık ve yardım beklerken, 14 Mayıs 1999'da değişen patlayıcı mevzuatı ile bir darbe daha yemiştir.

Sayın Bakanlar Kurulunun bu tüzük değişikliğini iyi niyetle yaptığına inanıyoruz. Fakat bu tüzük değişikliği madencilik ve inşaat sektöründe maliyetleri önemli oranda yükseltirken birkaç yabancı şirkete ülke kaynaklarının akıtılması ve önemli oranda döviz kaybına neden olmakta ve olacaktır. Patlayıcı madde mevzuatı acilen gözden geçirilerek hem ülke kaynaklarının israf edilmesi önlenmeli hem de maliyetin çok önemli olduğu günümüz dünyasında özellikle maden mevzuatı kaynaklı sektöründeki maliyet yükselmesinin önüne geçilmelidir. Ayrıca tüzük değişikliklerinde ülke dinamizmini temsil eden özel sektörün mutlaka görüşü alınmalıdır. Görüş alınma konusunda kulis faaliyetleri ile kamuoyu oluşturan patlayıcı madde ithalatçısı veya imalatçısı yabancı veya yerli sektörün tek taraflı görüşlerine itibar edilmesinin yanlış olduğunu; kullanıcıların özellikle madencilik ve inşaat sektörü (baraj, otoyol vb.) temsilcilerinin görüşünün

ve pratik sıkıntılarının gündeme gelmesinin çok önemli olduğu inkar edilemez.

14 Mayıs 1999 tarih ve 23695 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan patlayıcı madde tüzük değişikliği "ANFO" (Amonyum Nitrat+Feul Oil)nun patlayıcı madde statüsüne alınması sonucunu doğurmuştur. Oysa yıllardır ANFO % 34,5 ve daha fazla azot içeren ve "Teknik Amonyum Nitrat" olarak adlandırılan TÜGSAŞ ürünü içerisine % 6 civarında mazot karıştırılarak elde edilmekteydi. Madencilik ve inşaat sektöründeki hafriyat çalışmalarında araziye gevşetmek ve bu şekilde iş makinaları ile yüklenip nakline imkan sağlamak amacıyla açılan deliklerin (lağım) başında bu şekilde hazırlanan ANFO, deliklere doldurulduktan sonra aynı deliklere konulan dinamit ile ateşlenerek itici gücünden istifade edilip hafriyat çalışmaları gerçekleştirilmekteydi. ANFO yapımında kullanılan Teknik Amonyum Nitrat İçişleri Bakanlığı ruhsatnamesi ile alınıp yerel emniyet güçleri izni ile nakledilebiliyordu. Mazot (fuel-oil) ile karıştırıldıktan sonra ANFO adını alan Teknik Amonyum Nitrat'ın mazot ile karıştırılması işi arazide, madencilik veya inşaat sektörü hafriyat sahasında, yeterli ehliyete haiz ateşçiler ile yapılıyordu. ANFO'yu ateşlemek için kullanılan dinamit, kapsül ve fitil de yine İçişleri Bakanlığı ruhsatnamesi ile alınıp yerel emniyet güçleri izni ile nakledilip

kullanılabiliyordu. Madencilik ve inşaat sektörünün devletten beklentisi; yukarıda anlatılan şekilde imal edilen ANFO için patlayıcı madde tüzüğündeki boşluğun giderilmesidir. Bunun yolu da, zaten her aşamada devletten izin alarak gerçekleştirilen ANFO hazırlama işinin yasal olduğunun tüzükte belirtilmesidir. Durum böyle olduğu halde son tüzük değişikliği ile yukarıda anlatılan basit ve tehlikesiz ANFO hazırlama işi patlayıcı madde imalatı kapsamına alınarak beklentiler boşa çıkarılmakla kalınmamış, maliyeti daha da artırıcı ve tehlikeli hale getirilmiştir. Çünkü hazır ANFO'yu taşımak şüphesiz hazır olmayandan daha risklidir.

Yürürlüğe giren yeni tüzük değişikliği sonucu, ülkemizde halihazırda ANFO'yu ikisi yabancı ve birisi devlet kuruluşu olmak üzere üç firma üretebilecek, ithal edebilecek ve satabilecek konuma getirilmiştir. Bunun tabii sonucu olarak % 34,5 ve üzeri Teknik Amonyum Nitratla maden ocağında, hafriyat alanında Mayıs 1999 fiyatları ile 85.000 TL/kg'a imal edilen ANFO fiyatı bir çırpıda 180.000 TL'ye yükselmiştir. Mayıs 1999 itibarıyla ülkemizdeki ANFO ithalatçısı kuruluşlar, yabancı iki kuruluş olduğundan ülke kaynakları bu yabancı şirketler kanalı ile yurtdışına akar hale getirilmiştir. Aktarılan kaynağın büyüklüğünü göstermesi açısından bir rakam verecek olursak; Ülkemizdeki tüm patlatmalı hafriyat çalışmalarında metreküp hafriyat başına 100-400 gr ANFO kullanımı gereği olduğu kabul edildiğinde trilyonlarla ifade edilebilecek bir büyüklük ortaya çıkacaktır. Üstelik bu olayın mali portresinin yalnızca bir yönüdür.

Hazır ANFO'nun fiyatının 180.000 TL/kg'a yükselmesinin Türkiye Madencilik Sektörüne getirdiği mali külfet yıllık 60-100 milyon dolar civarındadır. Bu külfetin çok büyük bir kısmı; ANFO'nun ithal edilmesi nedeniyle döviz olarak yurtdışına gitmektedir. Buna ilave olarak yerli Gübre Fabrikaları bu değişiklik ile yaklaşık 25-30 milyon dolar gelir kaybına uğramışlardır.

Bu tüzük değişikliğinin yanlış olduğu inancındayız. Çünkü teknik olarak ANFO tek başına bir patlayıcı madde olarak kabul edilemez. ANFO'nun patlatılabilmesi için önce dinamit patlatılmakta ve ancak dinamit ile patlatma sonrası ANFO aktif hale getirilebilmektedir. Dinamit kullanıldıktan sonra piyasadaki en düşük oranlı zirai amaçlı gübrenin dahi verimsiz de olsa Teknik Amonyum Nitrat ile yapılan ANFO gibi patlatılabildiği bilinmektedir.

14 Mayıs 1999 tarihli tüzük değişikliği öncesi maliyet kaygısı ile, bazı madenci ve inşaatçıların Teknik Amonyum Nitrat yerine kaçak olarak % 26 azot içerikli gübre veya % 33 azot içerikli ithal gübre ile mazotu karıştırarak ANFO yerine kullandıkları bilinmektedir. Bunun gerekçesi ise Mayıs 1999 itibarıyla Teknik Amonyum Nitrat fiyatı ile % 26 azot içerikli yerli veya % 33 azot içerikli ithal gübrenin fiyatları arasındaki % 100 civarındaki fazlalıktır. Nitekim gübrenin 40.000 TL/kg civarındaki fiyatına karşılık Teknik Amonyum Nitrat fiyatı 80.000 TL/kg'dır. Bu fiyat farklılığında verimsiz ve yasal olmayan gübre ile ANFO yapım ve kullanımını önemli oranda artıracaktır. Teknik olarak ve patlatma verimi hesapları ile kağıt üzerinde gübre ile ANFO imalatının olumsuzlukları açıklanmaya çalışılsa da; pratikte her yerden temin edilebilen ve ucuz olan gübre kullanımının önüne geçilemeyeceği gerçektir. 14 Mayıs 1999 tarihli tüzük değişikliği yasal olmayan yollara kayışı önemli ölçüde artıracaktır. Üstelik bu tüzükle Teknik Amonyum Nitrat satışındaki ve alımındaki İçişleri Bakanlığı müsaadesi kaldırıldığı için göstermelik kullanımların dışında yasal ANFO kullanımı olmayacaktır.

Devletten beklenen, çok basit bir karışım olan (Teknik Amonyum Nitrat + %6 Fuel Oil) ve tek başına patlayıcı olarak vasıflandırması imkansız olan ANFO'yu patlayıcı statüsüne alıp fiyatları yükselterek yurtdışına döviz akışına zemin hazırlama olamaz. Patlayıcı madde imali kapsamına alınmış olan ANFO üretimini ülkemizde sadece üç firma yapacak durumdadır. Oysa yasal olmayan şekilde ANFO imali bugün 14 Mayıs 1999 tarihli tüzük değişikliğinden daha basittir. Artık sadece gübreden değil, Teknik Amonyum Nitrat (%34,5 ve daha fazla azot içerikli) da ANFO yapılması mümkündür. Çünkü düne kadar ruhsata tabi olan Teknik Amonyum Nitrat kullanımı bugün serbesttir.

Yapılması gereken iş 14 Mayıs 1999 tarihli tüzük değişikliğinin gözden geçirilip madencilik ve inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin İçişleri Bakanlığında gerekli ruhsatnameyi almak, ehliyetli ateşçiler bulundurmak ve sadece günlük kullanacağı kadar

imal etmek, artarsa patlayıcı madde deposunda muhafaza etmek kaydıyla; % 34.5 ve daha fazla azot içerikli Teknik Amonyum Nitrat kullanarak ANFO imalatı yapabileceklerini kabul ve tüzükte ifade etmekten ibarettir.

14 Mayıs 1999 tarihine kadar 85.000 TL/Kg'a imal edilen ANFO fiyatının, ANFO'yu patlayıcı madde kapsamına alarak 180.000 TL/kg'a çıkması tüm devlet ihalelerinde patlayıcı madde kullanılarak yapılan hafriyat çalışmalarında patlayıcı maddeye verilen fiyatların da artması sonucunu doğuracaktır. Özel Sektör haricinde devlet yatırım maliyetini çok ciddi yükseltecek, yürürlükteki ihalelerde fiyat artışı zorunluluğu doğuracaktır.

Bu ülkenin kaynaklarının bu şekilde israf edilmesine müsaade etmeyeceğinize inanıyor ve 14 Mayıs 1999 tarihli patlayıcı madde tüzük değişikliğinin yukarıdaki görüşlerimiz doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesini talep ediyoruz.

ATEŞ NEFES

Diyelim ki bir bacada ateşnefes (CH₄) birikti. Kumpanyanın mühendisi haber salar, "Fedai gönderin buraya"derdi. Fedai adını alan işçiler, ıslak çuvallara bürünürler, ellerine ucunda bir paçavra sarılı yanan uzun sııklar alırlar ve grizunun biriktiği bacalara dalarak, gazın fazla birikmesine meydan vermeden, ATEŞ NEFES'i orada yakalayarak yok ederlerdi. Gaz eğer fazlaca biriktiyse fedailer dönemezdi tabii geriye; yanar kül olurdu biçareler. Çoğu durumda, üstelik, ateş nefes avuçlarına tazminat falan da verilmezdi.

Ahmet NAİM

"Emekçi Hikayeleri" adlı kitabından

GELECEĞİN MESLEĞİ, DOĞAL KAYNAK YÖNETİMİ

(Rezzan HASANBEŞEOĞLU'nun ÇEVKO Genel Sekreteri Erol METİN'le yaptığı röportajdan aktarılmıştır)

"Fonların, insanların, kurumların yönetimi oluyor da havanın, suyun, ormanın, toprağın, kıyıların yönetimi neden olmasın? Aslında hızla tükettiğimiz doğadan tasarruf çok önemli. Kaynaklarımızın ve atıklarımızın akıllı kullanımını şimdiden dikkate almamız. 21. Yüzyılda fon yöneticisi kadar, doğal kaynaklar yöneticisine de gereksinim olacak. Turizm için yeni alanlar gerektiğinde hangi kıyılardan özveride bulunulacak, buna kim karar verecek?"

Bu sözler Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkların Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO) Genel Sekreteri Erol Metin'e ait. Cenevre'deki 4. Dünya Geri Kazanım Kongresi'ni izleyen Metin'e göre ekonomik, sosyal, ekolojik çıkarlar doğal kaynak yönetiminin önemsenmesini zorunlu kılıyor. Gıda, kıyafet, otomobil kadar gerekli toprak, su, maden, enerji... Gün geçmiyor ki Ortadoğu'daki su kıtlığı konusunda bir haber olmasın. Geçenlerde Amerikan The New York Times Gazetesi'nin ilk sayfasında bölgesel su sıkıntısının istikrar ve barış açısından ne denli önemli olduğu vurgulanıyordu. Şimdilik pek önemsenmeyen, doğal kaynakların sonsuz olduğu varsayılan konuda Metin uyarısını şöyle detaylandırıyor:

"Bu bir zincir. Doğal kaynak, tüketim ve atık. Bu alanda müthiş savurganlık yaşıyor. Suyu alıyoruz, kullanıyoruz ve kirli suları umursamıyoruz. Geliyor.gidiyor, geliyor, gidiyor; ya sonrası? Atıkları tabiatın sunduğu kadar has bir kaynağa dönüştürmek hiç kolay değil. Atıkla uğraşmak, atıktan yararlanmak çok daha zor ve karmaşık. Öyleyse kaynakların zamanında, toplumun gereksinimlerine göre doğru ve akıllıca yönlendirilmesi hayati değer taşıyor."

Peki bu konuda neler yapılabilir?

Kaynak yönetimi ve kaynak tüketiminde global gelişmeler göz ardı edilmeden ulusal rotalar çizilebilir. İşin temeli tabii ki bilimsel araştırmalar. Kaynak imkanları araştırılıp sorgulanacak. Tabiatın fonları nelerdir, bir, bir saptanacak. Örneğin camın öz maddesi kum. Kum stoklarımız, tüketim oranlarımız, bunların geri dönüşümü gibi son veriler çok yararlı. Kaynakların ya da fonların nasıl kullanıldığı daha kapsamlı, daha derin bir konu. Bir başka örnek vermek gerekirse petrolden söz edelim. Petrol tüketimindeki vurdumduymazlık tüm dengeleri alt üst edebiliyor.

Sizleri 21. Yüzyıla ışınlasak ve böyle bir meslek için ne tür donanımlar gerektiğini sorsak ne dersiniz? Bir düşünün, yanıtı Metin de eklemeler yapmak istiyor. O der ki doğal kaynakları yönlendirmek gibi muazzam bir sorumluluğu üstlenecek kişi birden fazla konuda bilgi, deneyim özetle birikim sahibi olmalı. Bir dalda uzmanlık kesinlikle yeterli olmaz, daha doğrusu sınırlı bir altyapıyla böyle bir işin üstesinden gelinemez. Ekonom'h, mühendislik, çevre koruma, sosyoloji, psikoloji ve finansman yönetimini bilmek gerekli. Çok yönlü bir çarkı döndürebilmek için çok bilgi, çok yetenekli olmalı.

Atık yönetiminin koşulları var mı?

Tüketimin hızla arttığı, çöp dağlarının olduğu bir ülkede cam, plastik, metal, kağıttan geri dönüşüm sağlanabilir mi? Metin'e göre, böyle bir işin ekonomisi, potansiyeli mevcut. Emek-yoğun bir iş gücü var. Toplumsal bilinç ve duyarlılık konusundaki tepkiler ümit verici. Doğru, inandırıcı, açık ifadelerle halkın yönlendirilmesi halinde sonuç alınıyor. Akademik çevrelerin işbirliği ile plan ve proje geliştirilmesi, ulusal gerçeklerin doğru, akılcı bir yöntemle netleştirilmesi, sanayi, yerel yönetimleri toplumun farklı kesimlerini ortak çıkara yöneltecek motifler, promosyonlar, yasalar, yaptırımlarla ve önyargılardan uzakta hedefler vurulabilir.

ÇEVKO'nun bu alanda katettiği yol ya da kısaca başarısı nedir? Peter L.Hirsch'ün "Tutkuyla Yaşamak" kitabının kapağındaki, "Başarıyı tayin eden yaşamımızın koşulları değil, bizim bunlara verdiğimiz yanıtıdır" sözünü anımsatan Erol Metin, sonuçta giden yolu tıpkı kitaplardaki gibi iddia, inanç, amaç ve değerler, tutum, odaklanma, hedefler şeklinde sıralıyor. Genel Sekreter, ÇEVKO'nun ambalaj ve geri kazanım-kaynak yönetimi gibi engin bir alanda minik bir halka olsa da kurulduğu 1991'den bu yana bir bilinç, bir hareket bir ışık olduğunu savunuyor.

Metin uçaktaki sohbetimizi şöyle nokt alıyor: "Ne bir insan, ne sanayi, ne hükümetler tek başına bir şey yapabilir. Herkesin belirli sorumluluklar içinde ortak hareketini sağlamak gerekli. Bu yönde oluşmuş bir çok proje var. Bu da bir başarıdır."